

PRIVACY EN GDPR, NU EN NA CORONA

Paul De Hert

Professor privacy en recht aan VUB en Tilburg University

Het waren spannende tijden voor de privacywereld, zeker in de EU. In 2016 zorgde de GDPR voor een trilling in het landschap door op heldere wijze een hele reeks eisen te formuleren voor privacybeheer van data en die te koppelen aan streng toezicht door landelijke autoriteiten voor persoonsgegevens. Die gingen ook Europees meer en intens samenwerken. Met corona kwam vier jaar later de lakmoesproef.

EERSTE ERVARINGEN MET GDPR EN HET ADMINISTRATIEF HANDHAVEN VAN PRIVACY

De GDPR trad in werking in mei 2018 en geleidelijk aan werden de eerste gevolgen duidelijk. Meer vertrouwen in privacybeleid, meer bewustzijn van burgers over privacyrechten en meer alertheid bij de 'verwerkers' van persoonsgegevens. De GDPR is opgesteld en aangenomen door de EU, maar legt verplichtingen op aan organisaties waar dan ook, zolang ze zich richten op of gegevens verzamelen over mensen in de EU. Belangrijk in de GDPR zijn de *accountabilityplichten* voor de 'verantwoordelijken voor gegevensverwerking' (zij die persoonsgegevens van anderen verwerken). Die moeten meer dan vroeger kunnen aantonen dat ze GDPR-compliant zijn onder meer door te werken met professionele privacy inhouse specialisten (*data protection officers*).

Er is niettemin veel kritiek geuit op het trage tempo van de handhaving en de ontoereikende handhavingzaken tegen 'big tech'-bedrijven zoals Facebook. Het belangrijkste punt van kritiek is het *one stop shop* (één-loketsysteem) in de GDPR, waardoor alle zaken tegen Amerikaanse big tech-bedrijven (die al-

len een zetel hebben in Ierland of Luxemburg) belanden bij de gegevensbeschermingsautoriteit van Ierland en, in mindere mate, van Luxemburg. Onvoldoende middelen, onvoldoende motivatie voor die landen om te streng op te treden tegen bedrijven die een belangrijke bron van belastinginkomsten zijn, alsook het feit dat het regelgevingskader nieuw is, werden genoemd als oorzaak voor het uitblijven van grote GDPR-zaken tegen big tech.

Een eerste groot evaluatierapport (uit 2020) van de GDPR door de Europese Commissie is positief, maar benadrukt dat de landelijke gegevensbeschermingsautoriteiten nog niet voldoende gebruik hebben gemaakt van de door de GDPR gecreëerde samenwerkingsbevoegdheden.¹ In 2021 was het Luxemburg dat eindelijk een significante boete oplegde tegen big tech, namelijk 746 miljoen euro tegen Amazon.² Dat was veruit de belangrijkste boete die tot dan toe in het kader van de GDPR is opgelegd, wat wijst op het volwassen worden van een efficiënte GDPR-rechtshandhaving. Intrigerend is de recente grensoverschrijdende zaak tegen WhatsApp wegens schending van de GDPR-regels, waarbij de Ierse Autoriteit centraal stond. Aanvankelijk stelde de Ierse gegevensbeschermingsautoriteit een boete van slechts 50 miljoen euro voor, maar nadat de andere autoriteiten hun bezorgdheid daarover kenbaar maakten, kwam er een tussenkomst van EDPB via een definitief bindend besluit in 2021. Daarbij verviervoudigde de boete.³ Later volgde een soortgelijke verhaal in een GDPR-zaak met Twitter.

Ook de Belgische gegevensbeschermingsautoriteit (GBA) begint zijn weg te vinden in dit Europees landschap. In een besluit van 2 februari 2022 hebben de 28 Europese gegevensbeschermingsautoriteiten, onder leiding van de Belgische (als *lead* toezichthoudende autoriteit in het *one stop shop*-systeem) vastgesteld dat *IAB Europe* (het vertegenwoordigende orgaan van de online-advertentiebranche) de GDPR op meerdere punten overtreedt bij de verwerking van persoonsgegevens.⁴ De autoriteiten zijn van oordeel dat de toestemmings-pop-ups die de Europeanen jarenlang hebben geteisterd, illegaal zijn. Alle gegevens die via die pop-ups zijn verzameld, moeten worden gewist. Die beslissing heeft gevolgen voor de onlinereclamebedrijven van onder meer Google, Amazon en Microsoft.⁵ Die bedrijven, en ook de hele tracking-industrie, zijn immers afhankelijk van het toestemmingssysteem van IAB Europe, dat nu onwettig is bevonden.

Natuurlijk kan big tech die beslissingen aanvechten, toch kunnen de kosten of zelfs de frustratie van uitgebreide rechtszaken en de reputatieschade ertoe leiden dat veel big tech-bedrijven er eenvoudigweg voor kiezen om te veranderen en de GDPR na te leven als een weg van de minste weerstand.

Uit die zaken blijkt hoe de GDPR-mechanismen bevat voor een doeltreffende privacyhandhaving, ook tegen de grote big tech bedrijven uit Amerika, zelfs al ligt Ierland of Luxemburg dwars. De boetes die in 2021 zijn opgelegd aan Amazon en WhatsApp hebben alleszins geleid tot positieve waarderingen over de slagkracht van de GDPR.⁶ Natuurlijk kan big tech die beslissingen aanvechten, toch kunnen de kosten of zelfs de frustratie van uitgebreide rechtszaken en de reputatieschade ertoe leiden dat veel big tech-bedrijven er eenvoudigweg voor kiezen om te veranderen en de GDPR na te leven als een weg van de minste weerstand.

DE COVIDCRISIS: VACCINCONTROLES OP HET WERK

De coronacrisis was een belangrijke test voor de levenskracht van de GDPR. De GBA heeft in talrijke dossiers moeten nagaan of covidmaatregelen de GDPR respecteerden⁷, zoals vaccinatiecontroles door werkgevers. In 2021 stegen de spanningen rond het vaccin: de initiële vrije keuzevrijheid tussen wel of niet vaccineren werd in de praktijk weggenomen door een stevige groepsdruk aangevoerd door de overheid om wèl te vaccineren.⁸ Die druk werd op alle mogelijke wijzen uitgeoefend, zoals ook werkgevers die al dan niet uit eigen beweging het personeel wilden screenen om niet-gevaccineerden te identificeren. Voor dat laatste bestond geen uitdrukkelijk juridisch kader (integendeel) maar een aantal experts waren van oordeel dat het kon passen in de 'zorgplicht' die weegt op elke werkgever om de werkplaats veilig te houden.⁹

De GDPR verbiedt in principe de verwerking van persoonsgegevens met betrekking tot de gezondheid.¹⁰ Gezien hun delicaat karakter beschouwt de GDPR deze gegevens als 'gevoelige gegevens', die alleen in tien uitzonderlijke gevallen mogen verwerkt worden vermeld in Artikel 9(2) GDPR. Ondanks de tien uitzonderingen in de GDPR laat een samenlezing van die uitzonderingen in combinatie met het Belgisch recht over gezondheid op

de werkvloer niet toe dat de werkgever een lijst kan aanleggen van niet-gevaccineerden in het bedrijf. De GBA heeft heel veel energie moeten steken om die boodschap over te brengen, want de maatschappelijke druk om zo'n lijsten toch op te stellen was groot. Op de site van de GBA lezen we dan ook dat de uitvoering van het contract geen geldige uitzondering op het verbod vormt en dat het de werkgever niet toegelaten is om gezondheidsgegevens te verwerken en te verzamelen over zijn werknemers,¹¹ ook niet op grond van de uitzondering in de GDPR over de 'noodzaak van de verwerking voor de bescherming van de vitale belangen van de betrokkene of andere natuurlijke personen' (artikel 6.1,d GDPR). Tevens onderstreepte de GBA de positie van de bedrijfsarts in het Belgisch recht. Die mag wel gezondheidsgegevens verzamelen maar is daarbij gehouden aan een geheimhoudingsplicht.¹²

Het verschil met Nederland en het respect voor de rechtsstaat op dit punt is erg groot. De minister van Volksgezondheid van Nederland wil de wet veranderen om op korte termijn verkennen of het mogelijk is voor werkgevers om de individuele vaccinatiestatus van hun werknemers te registreren, wat 'op dit moment onder de GDPR niet toegestaan', aldus deze minister.¹³ Onze minister van Volksgezondheid gaat een heel andere weg op. Hij maakte begin januari 2022 een nieuwe quarantaineregeling bekend met een onderscheid tussen gevaccineerde en niet-gevaccineerde werknemers waardoor de werkgever *toch* te weten komt wat de vaccinatiestatus van zijn personeel is.¹⁴ Eerder al in september 2021 had hij een slinkse tool laten passeren waarbij bepaalde grote ondernemers via overheidsgegevens toch op de hoogte kunnen geraken van de vaccinatiegraad in de onderneming.¹⁵ Het initiatief toont een zekere vindingrijkheid bij onze Belgische beleidsmensen om de kantjes van de wetgeving eraf te lopen. Er zijn door overheidsdiensten tijdens de pandemie nog meer trucjes uitgeprobeerd om de wetgeving en in het bijzonder de GDPR te omzeilen via 'anonimisering'. Zo werden tijdens de lockdowns gsm-gegevens gebruikt om verboden samenscholingen op te sporen, gekocht door de politie bij de telecomoperatoren en 'anoniem' ter beschikking gesteld.¹⁶

EEN COVID SAFE PASS DIE NIET SAFE IS

Zonder dat het echt de media gehaald heeft, vormde het Covid Safe Ticket het voorwerp van ongetwijfeld de grootste privacyconfrontatie tussen

de GBA en de overheid. De autoriteit heeft niet minder dan 13 adviezen geschreven over het onderwerp, quasi allemaal genegeerd door de verantwoordelijke ministers.¹⁷

De adviespraktijk van de GBA bleef onveranderlijk kritisch. Zo in een laatste advies van 17 december 2021.¹⁸ In een eerste beweging wijst de GBA erop dat de idee zelf, toegang koppelen aan het bewijzen dat je gevaccineerd, hersteld of getest bent 'een bijzonder ingrijpende inmenging vormt in het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op bescherming van persoonsgegevens'. En dat een normale proportionaliteitstoets kan verwacht worden die aantoont dat het gestelde doel ('circulatie van het virus onder de bevolking te beperken door veiligere plaatsen te creëren met een lager risico op overdracht van het virus, teneinde verzadiging van het ziekenhuisstelsel te voorkomen, en tegelijkertijd verdere sluitingen van specifieke sectoren te vermijden') legitiem is en beantwoord aan de proportionaliteitseisen: Is de CST doeltreffend?; Zijn er minder ingrijpende alternatieven?; Vormt de CST een juist evenwicht tussen de betrokken belangen, rechten en vrijheden? (§6). *'Gezien de ernst van de inmenging in het recht op de bescherming van persoonsgegevens van alle betrokkenen als gevolg van het gebruik van het CST, volstaat het niet de doeltreffendheid, noodzaak en evenredigheid van de maatregel te veronderstellen, maar moet aan de hand van voldoende onderbouwde feitelijke en concrete elementen kunnen worden aangetoond dat de maatregel zeer waarschijnlijk doeltreffend, noodzakelijk en evenredig zal zijn'* (§6 in fine).

Dat laatste punt ('waar zijn de bewijzen?') vormt in het CST-dossier een kernprobleem. De overheid komt niet met concrete elementen over de brug om de doeltreffendheid, noodzaak en evenredigheid te beoordelen (§7) en schijnt ook geen rekening te houden met recente inzichten, zoals die over de verminderende doeltreffendheid van de vaccins in het licht van de del-ta-variant (november 2021) en de verklaringen van de Belgische experts zelf dat het CST er niet in was geslaagd de circulatie van het virus te verminderen en dat het integendeel een 'vals gevoel van veiligheid' kon geven, wat resulteerde in een voorstel van het expertencomité (GEMS) in zijn verslag van 14 november 2021 voorstelt om de benaming 'Covid Safe Ticket' te vervangen door 'Covid Pass', want *'it creates the false impression that a*

'Covid Safe Ticket' allows one to have close contacts, hug each other and shake hands.' (§7) Om die reden besluit de GBA dat zonder bewijs, de CST als inmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven die daarvan het gevolg is, niet gerechtvaardigd is (§7)

Waakzaamheid blijft aan de orde. Terwijl Oekraïne werd gebombardeerd, is de verplichte vaccinatie voor de zorgsector in België door het parlement gesluit, maar terzelfdertijd is het in de koelkast gestoken. Het CST ging eveneens in de koelkast vanaf maart 2022. Dat wil zeggen dat de CST er ook weer uit kan, want de CST werd zonder veel argumentatie stevig verankerd in de coronabarometer. De minister van Volksgezondheid kan het CST voor elke griepplaag weer uit die koelkast uithalen. In Nederland gaat het de betere richting uit. Daar bestaat een goed doordacht testbeleid bij grote evenementen. Geen controversiële vrije toegang voor gevaccineerden, maar een verplichte antigeentest voor iedereen boven de dertien jaar, waardoor de overheid helemaal uit het verhaal van controle op gezondheidsgegevens kan verdwijnen. Dat is een goede zaak voor de privacy daar een overheids-tussenkomst in relaties tussen burgers onderling op vele punten niet noodzakelijk is en mag zijn.¹⁹

DE PARLEMENTAIRE REFLECTIE OVER DE PRIVACY-INFRASTRUCTUUR NA CORONA

UNIA, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, rapporteert in haar covid-rapporten dat een heleboel lagere bestuurlijke overheden in de pandemiejaren over de schreef zijn gegaan, met disproportionele maatregelen en bevoegdheidsoverschrijding. De gouverneur van Antwerpen verklaarde publiekelijk dat de vraag naar de grondwettigheid van een avondklok van geen tel was, 'nood breekt wet en zelfs de Grondwet', maar kwam achteraf wel met een interessante rechtvaardigende studie mèt proportionaliteits-test.²⁰

In de voorbije twee jaar heeft het rechtssysteem niet goed gefunctioneerd, met uitzondering van het GDPR-systeem. Er is te veel pragmatisme geweest en te weinig gekeken naar de rechtsprincipes.²¹ In het Engels spreken ze over *democratic back sliding* of *rule of law back sliding*. Het verlies van voeling met die grote principes. Een rechtsprincipe onder vuur is dat van de

verantwoordelijkheid van mensen met beleidspositie, zowel in het openbaar bestuur als in het middenveld.

De democratie roert zich nu opnieuw, ook over privacy. De verlenging van de covidpas eind januari 2022 in België was een teleurstelling, want het draagvlak voor dat instrument was tanend.²² Gelukkig en desondanks beweegt de politiek terug, zoals met de hoorzittingen in het Belgisch Parlement rond de vaccinatieplicht. Vier volle zittingen in de eerste week van februari met 32 experts waarvan sommigen pas voor het eerst mediabelangstelling kregen. Tijdens die hoorzittingen keerden 31 op de 32 experts zich tegen een vaccinatieverplichting.

Het Parlement moet duidelijk weer aan controle winnen en schijnt daar ook zin in te hebben, afgaande op de hoorzittingen over privacy, vaccinatie en CST. Opschonen wat er in de voorbije jaren, vaak tegen adviezen van de GBA, is opgebouwd in grote haast en *top down* zonder participatie en accountability. Reflecteren over de privacy-infrastructuur die het voor dit land wil. Een eerste stap is gezet in de periode december '21 - januari '22 met de volledig onafhankelijk maken van de GBA, door niet langer samen te werken met leden die niet onpartijdig waren (omdat ze tegelijkertijd leidinggevende ambtenaren waren of niet verenigbare cumuls hadden). Voor die eerste stap was academische en Europese druk nodig,²³ maar de stap is gezet. Een volgende stap is het regelen van de data-architectuur van de Belgische overheden. Die is in de GDPR te slecht en te weinig geregeld, vooral door lobbywerk van onder meer de Belgische overheid op Europees vlak in de periode 2013-2014.²⁴ Zo is er een algemeen verbod in de GDPR om belangrijke beslissingen over mensen te laten nemen door algoritmes, maar het verbod geldt niet voor overheden.²⁵ Essentieel is de keuze tussen een controleerbaar democratisch model van data governance of een verderzetting van het bestaande ondoorzichtig expertenmodel met fragmentatie en nauwelijks gekende organen die beslissingen maken die democratisch bij het parlement horen te liggen. In het bijzonder het zogenaamde Informatieveilighedscomité ligt daarbij onder vuur en terecht werd reeds een wetsvoorstel ingediend om dit schimmig orgaan gewoon te ontbinden.²⁶ Experts spelen in een moderne rechtstaat een belangrijke rol, maar controleerbaarheid door het Parlement en andere moderne waakhonden moet (weer) het uitgangspunt worden.

- 1 EC COM 2020, 264
- 2 Manancourt, V. (2021). With Amazon fine, Luxembourg emerges as Europe's unlikely privacy champion. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/amazon-fine-luxembourg-europe-privacy-champion/>
- 3 Carroll, R., & correspondent, R. C. I. (2021). Ireland watchdog fines WhatsApp record sum for flouting EU data rules. The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/2021/sep/02/ireland-watchdog-fines-whatsapp-record-sum-for-flouting-eu-privacy-rules>
- 4 Zie <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/publications/beslissing-ten-gronde-nr.-21-2022-english.pdf>. Men leze ICCL, 'GDPR enforcer rules that IAB Europe's consent popups are unlawful', 2 februari 2022, via <https://www.iccl.ie/news/gdpr-enforcer-rules-that-iab-europes-consent-popups-are-unlawful/>
- 5 Het toestemmings-pop-up-systeem, bekend als het 'Transparantie- en toestemmingskader' (TCF), wordt op 80% van het Europese internet gebruikt. De trackingindustrie heeft altijd voorgehouden dat het systeem GDPR-compliant was.
- 6 Manancourt, V., & Scott, M. (2021, September 2). With WhatsApp fine, Europe's privacy regime splutters into life. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/whatsapp-facebook-privacy-fine-europe/>
- 7 <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/burger/controledossiers-gerelateerd-aan-covid-19>
- 8 Met als hoogtepunt de verklaring van 17 september 2021 van eerste minister A. De Croo op een persconferentie na het Overlegcomité: 'Dit is een epidemie van niet-gevaccineerden aan het worden'. (<https://www.hln.be/video/productie/de-croo-epidemie-van-niet-gevaccineerden-aan-het-woorden-250216?referrer=https%3A%2F%2Fduckduckgo.com%2F>)
- 9 Overeenkomstig artikel 20, 2° van de wet van 3 juli 1978 rust op de werkgever de verplichting 'als een goed huisvader te zorgen dat de arbeid wordt verricht in behoorlijke omstandigheden met betrekking tot de veiligheid en de gezondheid van de werknemer
- 10 <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/gezondheidsgegevens>
- 11 Er geldt, schrijft de GBA, binnen de GDPR een verbod voor de potentiële of huidige werkgever deze toestemming te gebruiken als basis voor de verwerking van (gevoelige) gegevens met betrekking tot de gezondheid van zijn werknemers, tenzij het de bedoeling is deze werknemers een voordeel toe te kennen (<https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/gezondheidsgegevens>)
- 12 Verder dient de beoordeling van de risico's voor de gezondheid bovendien niet te worden uitgevoerd door de bedrijven en werkgevers maar door de arbeidsgeneesheer, die bevoegd is voor de opsporing van besmettingen en voor het informeren van de werkgever en de personen die in contact kwamen met de besmette persoon. Deze informatie wordt door de bedrijfsarts verstrekt op basis van de artikel 6.1, c) en 9.2, b) AVG (verwerking ter uitvoering van een arbeidsrechtelijke verplichting).(<https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/gezondheidsgegevens>).
- 13 'De Jonge wil verkennen of registratie van vaccinatiestatus mogelijk is', 15 september 2021, <https://www.security.nl/posting/720537/> met verw. naar de Brief aan de Tweede Kamer van de Jonge, 'Infectieziektenbestrijding', Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, 25 295, nr. 1422, via https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z15518&did=2021D33288
- 14 St. Vande Velde, ' La durée de la quarantaine indiquera votre statut vaccinal ', Le Soir, 5 januari 2022, <https://www.lesoir.be/416356/article/2022-01-05/la-duree-de-la-quarantaine-indiquera-votre-statut-vaccinal>
- 15 H. Vanacker, 'Arbeidsartsen kunnen voortaan de vaccinatiegraad van bedrijven opvragen', 29 september 2021, via <https://www.idewe.be/-/vaccinatiegraad-bedrijven>
- 16 Rosamunde van Brakel & P. De Hert, 'Anoniem maar toch gevaarlijk. Hang naar surveillance roept vragen over privacy op' in Malaika Brengman (ed.), Post viraal naar een nieuwe normaal, Brussel, UBPRESS -Academic & Scientific Publishers (A.S.P.), 2020, 255-261 ISBN 978 90 5718 988 3 of via <https://www.vub.be/denkank-poincare#post-viraal-naar-eeen-nieuw-normaal>

- 17 <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/burger/zoeken?q=covid%20safe%20ticket&s=&l=10>
- 18 GBA, Advies nr. 245/2021 van 17 december 2021, Betreft: Adviesaanvraag over een voorontwerp van ordonnantie betreffende de uitbreiding van het COVID Safe Ticket in geval van noodzakelijkheid voortvloeiend uit een specifieke epidemiologische situatie (CO-A-2021-262)
- 19 P. De Hert, Marc-Antoine Gavray & Nathalie van Renterghem, 'Carta Academica: Une vision d'avenir pour des théâtres sans pass sanitaire', Le Soir, 26 februari 2022, <https://www.lesoir.be/425728/article/2022-02-26/carta-academica-une-vision-davenir-pour-des-theatres-sans-pass-sanitaire>
- 20 Wim Flipse, Maaïke Van Overloop & Cathy Berx, 'Studie naar het effect van de avondklok op het verloop van de Covid-19 curve in Antwerpen in de zomer van 2020', Vlaams Infectieziektebulletin Speciaal nummer Covid-19 2020 via https://www.gouverneurantwerpen.be/content/dam/cathy-berx/corona/effect%20avondklok_20210125.pdf.
- 21 P. De Hert, 'Nood beekt wet in besmette tijden: de rechtsstatelijkheid van de pandemiepolitie en pandemiewetgeving' in Auke Van Dijk, Philippe De Baets, Lodewijk Gunther Moor, Elke Devroe & Stavros Zouridis (eds.) Politie en rechtsstaat in een gedigitaliseerde samenleving, Antwerpen: Gompel&Svacina, Series Cahiers Politiestudies, 2022, n° 62, 201-232. Zie ook de kritiek op de meegande houding van de Raad van State in P. Popelier & C. Van De Heyning, 'De pandemie als stresstest voor legaliteit in het Belgische grondwettelijke bestel', Tijdschrift voor mensenrechten, 2021, nr 3, 25-28
- 22 Over het CST als een 'fausse bonne idée', 'Bart De Wever reageert na verstrengingen: 'Wij zijn in het Covid Safe Ticket gedwongen', De Morgen, 27 oktober 2021, [https://www.demorgen.be/politiek/bart-de-wever-reageert-na-verstrengingen-wij-zijn-in-het-covid-safe-ticket-gedwongen--b6c4a33c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.demorgen.be/politiek/bart-de-wever-reageert-na-verstrengingen-wij-zijn-in-het-covid-safe-ticket-gedwongen--b6c4a33c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F;);
- 23 P. De Hert, 'Complete Independence of national Data Protection Supervisory Authorities: About persons, czars and data governance in Belgian debates', European Law Blog News and Comments on EU Law, 24 December 2021, 10p, via <https://europeanlawblog.eu/2021/12/24/complete-independence-of-national-data-protection-supervisory-authorities-about-persons-czars-and-data-governance-in-belgian-debates/> ; 'Hoe onafhankelijke is autoriteit voor gegevensbescherming? Alarmsignalen zijn laatste tijd sterk toegenomen', Knack, 12 January 2022.
Signed by Elise Degrave (UNamur), Franklin Dehousse (ULiège), Pierre Dewitte (KULeuven), Paul de Hert (VUB), Cécile de Terwangne (UNamur), Benjamin Docquir (ULB), Franck Dumortier (VUB), Benoit Frydman (ULB), Gloria González Fuster (VUB), Serge Gurtwirth (VUB), Yves Pouillet (UNamur), Françoise Tulkens (UCLouvain), Marc Verdussen (UCLouvain)., https://www.knack.be/nieuws/belgie/hoe-onafhankelijke-is-autoriteit-voor-gegevensbescherming-alarmsignalen-zijn-laatste-tijd-sterk-toegenomen/article-opinion-1821207.html?cookie_check=1641984221; Paul De Hert: 'Politici en journalisten hebben stinkende potjes toegedekt', Interview by Filip Michiels , Doorbraak, 31 December 2021, 3p, via <https://doorbraak.be/paul-de-hert-politici-en-journalisten-hebben-stinkende-potjes-toegedekt/>; 'Europa ziet na ontslag Robben af van procedure tegen België', De Standaard, 8 februari 2022, https://m.standaard.be/cnt/dmf20220208_91492571
- 24 P. De Hert , 'Privacy te koop' reportage Canvas – Panorama', VRT, donderdag 21 november 2013 via <https://researchportal.vub.be/en/publications/privacy-te-koop-reportage-canvas-panorama>
- 25 P. De Hert & Guillermo Lazcoz; 'Radical rewriting of Article 22 GDPR on machine decisions in the AI era', European Law Blog
News and Comments on EU Law, 13 October 2021, 10p. (<https://europeanlawblog.eu/2021/10/13/radical-rewriting-of-article-22-gdpr-on-machine-decisions-in-the-ai-era/>) 10p
- 26 'PVDA wil dat het Informatieveiligheidscomité –'bron van veiligheidslekken rond onze persoonsgegevens'– wordt ontbonden', 7 december 2021, https://www.pvda.be/pvda_wil_dat_het_informatieveiligheidscomit_bron_van_veiligheidslekken_rond_ onze_persoonsgegevens_wordt_ontbonden